

Nr 51

Jordbruksutskottets betänkande i anledning av motion om en utredning angående rutinmässiga undersökningar av avloppsvatten.

Motionen

I motionen 1972:745 av fru Sundberg m. fl. (m) har hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär en utredning och förslag till bestämmelser gällande rutinmässiga undersökningar på avloppsvatten.

Remissyttrandena

Utskottet har inhämtat yttranden över motionen från socialstyrelsen, statens livsmedelsverk och statens naturvårdsverk. Se bilaga till detta betänkande.

Utskottet

I förevarande motion hemställs om utredning och förslag till bestämmelser gällande rutinmässiga undersökningar på avloppsvatten. Enligt motionärernas uppfattning är nuvarande regler inte anpassade till dagens ökade kunskaper om riskerna med utsläpp av olika slags giftiga ämnen, bl. a. tungmetaller.

Utskottet anser givetvis att en effektiv kontrollverksamhet i syfte att hindra att miljöskadliga ämnen släpps ut via avloppsvattnet i våra vattendrag är angelägen. Som socialstyrelsen framhåller finns bl. a. skäl att intensifiera kontrollen vid de anläggningar varifrån utsläppen sker.

Frågan om en utvidgad och fördjupad kontroll av miljön, avseende såväl emissioner som immissioner och miljöfarliga produkter, har emellertid behandlats av miljökontrollutredningen i dess nyligen framlagda betänkande SOU 1972:31. Utredningen har också diskuterat uppbyggnaden av ett ADB-baserat informationssystem på miljövårdens område och avser att inom den närmaste tiden i särskilt betänkande redovisa sina förslag rörande utformningen av ett sådant informationssystem.

I avvaktan på ställningstagandet till miljökontrollutredningens förslag finner sig utskottet inte böra påfordra någon särskild åtgärd från riksdagens sida i anledning av den nu behandlade motionen.

Utskottet hemställer alltså
att riksdagen lämnar motionen 1972:745 utan åtgärd.

Stockholm den 7 november 1972

På jordbruksutskottets vägnar

NILS G. HANSSON

Närvarande: herrar Hansson i Skegrie (c), Mossberger (s), Persson i Skänninge (s), Johanson i Västervik (s)*, Jonasson (c), Magnusson i Grebbestad (s), fru Anér (fp), herrar Augustsson (s), Larsson i Borrby (c), fru Lindberg (s), herrar Krönmark (m), Takman (vpk), fru Theorin (s), herrar Leuchovius (m) och Strömberg (fp).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

Yttranden över motionen 1972:745

Socialstyrelsen (9.5.1972)

Styrelsen framhåller att en sådan kontrollverksamhet som motionärerna avsett i syfte att hindra att miljöskadliga ämnen släpps ut via avloppsvattnet i vattendrag är angelägen. På grund av de mycket stora svårigheterna att genomföra kontrollverksamhet vid avloppsreningsanläggningarna förordar styrelsen emellertid i stället, att kontrollen vid anläggningar, varifrån utsläppen sker, intensifieras samt att recipienterna studeras med avseende på avloppsvattnets inverkan. Detta innebär emellertid inte att behovet av utökad kontroll vid avloppsreningsverken bortfaller. Störst torde enligt styrelsens mening behovet vara av kontroll att det inkommande avloppsvattnet inte innehåller för verkets drift skadliga ämnen. Styrelsen anför i övrigt följande.

Motionärerna framhåller bl. a. att stora ansträngningar måste göras för att förhindra vattenförorening och att en förutsättning därför är att man är medveten om vad avloppsvattenutsläppen innehåller. Motionärerna anser det nödvändigt att genom noggranna analyser av icke nedbrytbara ämnen komplettera nuvarande analyser samt att socialstyrelsen utreder och lägger fram förslag om vilka analyser som rutinmässigt bör utföras av avloppsvatten.

Socialstyrelsen anser i likhet med motionärerna att ämnen som kan inverka negativt på recipienterna måste begränsas i avloppsvatten. Detta blir alltmer angeläget bl. a. eftersom ytvatten i ökad utsträckning användes som hushållsvatten.

Det stora antalet produkter som kan ha en negativ inverkan på recipienterna är emellertid mycket stort och ständigt i stigande. Betydande svårigheter föreligger därför att ange vilka analyser som generellt bör göras och dess antal torde bli mycket stort. Bland sådana svårigheter kan även nämnas brist på lämpliga analysmetoder, vilket gäller bl. a. kvicksilver i de kvantiteter det förekommer i avloppsvatten. Kostnaderna för en sådan kontrollverksamhet som avses, synes även bli avsevärda.

För att begränsa utsläpp av de ämnen som avses torde därför i första hand kontrollverksamheten vid industrier, varifrån dessa utsläpp sker, intensifieras. Vid tillstånd eller dispensgivning enligt miljöskyddslagstiftningen att driva anläggningar som faller under nämnda lagstiftning, måste därför krävas kontrollprogram avseende utsläpp av olika föroreningar från anläggningen. Det är enligt styrelsens uppfattning väsentligt att man satsar på denna kontrollverksamhet bl. a. på grund av att man i allmänhet vet vilka ämnen som är aktuella vid den anläggning som avses. Denna kontrollverksamhet har emellertid den nackdelen att den endast omfattar sådana anläggningar som prövats enligt miljöskyddslagstiftningen. En annan kontrollmöjlighet är att studera avloppsvattnets inverkan på recipienten. Genom att välja ut olika indikatorer i recipientens ekologiska system kan man bilda sig en uppfattning om arten och omfattningen av avloppsvattnets inverkan. Härigenom kan man på tidigt stadium även upptäcka tidigare okända negativa effekter av i avloppsvattnet ingående ämnen.

Med en sådan kontrollverksamhet som ovan berörts blir behovet av

den avloppsvattenkontroll motionärerna föreslagit mindre. Styrelsen får emellertid betona att den finner en viss kontrollverksamhet vid avloppsreningsverken erforderlig utöver den som sker för närvarande, enligt meddelande V 1 från statens naturvårdsverk "Anvisningar för driftkontroll vid kommunala avloppsreningsanläggningar". Detta gäller främst en kontrollverksamhet på till verket inkommande avloppsvatten för att spåra sådana utsläpp som kan inverka menligt på reningsverkets funktion. Detta gäller framförallt reningsverk med biologisk rening. Genom gifter i avloppsvattnet kan nämligen sådana verk sättas ur funktion under avsevärd tid.

I motionen omnämns dåvarande medicinalstyrelsens meddelande nr 112 "Råd och anvisningar angående bakteriologiska vattenundersökningar" och meddelande nr 122 "Råd och anvisningar angående fysikalisk-kemiska vattenundersökningar". För att undvika missförstånd får styrelsen framhålla att dessa anvisningar behandlar kontroll av renvatten. De fysikalisk-kemiska undersökningarna omfattar en rad olika ämnen. Dessutom anges inledningsvis till dessa anvisningar att om lokala förhållanden så påkallar eller det eljest vid undersökningen framkommer skäl att misstänka onormal sammansättning av vattnet skall utvidgning av vattenundersökning föreslås. Anvisningarna är enligt styrelsens uppfattning för närvarande inte i behov av någon revidering. Däremot undersöker styrelsen möjligheterna att förkorta intervallen mellan provtagningstillfällena. Motionärerna anger som exempel på att de rutinmässiga analyserna av dricksvatten behöver ses över, det faktum att nitrithalten i vattenledningsvattnet i vissa delar av landet funnits högre än önskvärt. Styrelsen kan i anledning därav konstatera att det är på grund av att de rutinmässiga dricksvattenanalyserna omfattar även nitrat som de höga nitrathalterna observerats.

Statens livsmedelsverk (24.4.1972)

Livsmedelsverket anför.

Som motionärerna framhåller har under senare år utsläppen av skadliga ämnen via avloppsvatten i våra sjöar och vattendrag ökat. Särskilt betänklig är ökningen av de gifter och andra ämnen vilka ej bryts ner eller reduceras genom vattnets behandling i reningsverk.

Den ökade vattenförbrukningen har också medfört att ytvatten i större omfattning än tidigare får tillgripas för att klara vattenförsörjningen. Denna utveckling poängterar ytterligare behovet av bättre kontroll av vilka skadliga ämnen som tillförs vattendragen. En sådan kontroll bör inte enbart inriktas på att spåra giftiga ämnen i mera inskränkt bemärkelse utan utökas till att gälla även andra föroreningar som kan medföra skador av betydelse. Det kan i sammanhanget påpekas att man inom socialstyrelsen undersökt på vilket sätt rötslam kan användas som jordförbättringsmedel. I det betänkande som denna arbetsgrupp publicerade i juli 1970 (Slam som jordförbättringsmedel) framhölls att man vid undersökning av från reningsverk utgående avloppsvatten även efter biologisk rening funnit anmärkningsvärt höga halter av patogena mikroorganismer och parasitägg. Klorering förekommer endast sporadiskt under sommarmånaderna. Man framhöll också att då avloppsvattnet inte låter sig styras och kontrolleras på samma sätt som slammet, får det anses angeläget att även frågan om avloppsvattnets hygieniska beskaffenhet blir föremål för undersökning och åtgärder.

För närvarande saknas bestämmelser om åsyftade undersökningar av avloppsvatten. De anvisningar som statens naturvårdsverk lämnat (V 1 1968) gäller enbart undersökningar i samband med driftskontroll vid reningsverken.

Ur de synpunkter som livsmedelsverket har att beakta, vill verket starkt uttrycka önskvärldheten av att de frågor som motionärerna berört klarlägges. För att undvika dubbelarbete bör dock först undersökas i vad mån dessa frågor berörs i den utredning som för närvarande pågår genom standardiseringskommissionens försorg och som syftar till att ge förslag rörande rutinundersökningar för avloppsvatten. Detsamma gäller också den utredning som miljökontrollutredningen för närvarande gör angående bedömningsgrunder för miljöfarliga ämnen.

Även om undersökningar av avloppsvatten kommer att ge värdefulla upplysningar om förekomsten av olika farliga ämnen i recipienten ger de tyvärr ej direkt svar på den viktiga frågan om vilken, eller vilka, som är upphov till föroreningarna.

I de tillstånd eller andra beslut rörande utsläpp av avloppsvatten som fattas med stöd av miljöskyddslagen och därtill hörande bestämmelser kan omfattningen av avloppsutsläppen regleras i villkoren. I dessa fall är det således möjligt att direkt förbjuda utsläpp av olika ämnen. Dessa bestämmelser tillämpas i praktiken mest på sådana fabriker och andra näringar som står i begrepp att starta en verksamhet. På redan etablerade företag, vilka torde vara de flesta, kommer mera sällan denna reglering till stånd.

Det vore därför önskvärt om den undersökning motionärerna begärt kunde avse att även klarlägga vilka praktiska möjligheter som bör ges myndigheterna att genom anmälningsskyldighet eller liknande få vetskaper om hantering av sådana speciellt farliga ämnen vilka kan tänkas medföra avloppsvattnet och vålla skada. Genom ett sådant förfarande vore det möjligt att förebygga vissa utsläpp, även från sådana ställen som ej blir föremål för särskild prövning enligt miljöskyddslagen.

Statens naturvårdsverk (4.5.1972)

Naturvårdsverket anför.

Myndigheters råd och anvisningar angående vattenundersökningar omfattar i allmänhet dels detaljerade anvisningar för provtagning och analys, dels föreskrifter beträffande vilka undersökningar som skall utföras och hur resultaten skall bedömas.

Inom analysmetodområdet sker för närvarande ett intensivt arbete på att få fram standardiserade undersökningsmetoder. Arbetet har sedan 1970 bedrivits på nordisk bas, men i april 1972 äger ett första möte rum i Geneve med internationella standardiseringsorganisationen (ISO) för att dra upp riktlinjerna för två nytillsatta kommittéer – "Water Purity" och "Air Purity". Världshälsoorganisationen (WHO) arbetar på att komplettera "European Standards for Drinking Water" med en "European Manual of Water Analysis". På metodområdet torde sålunda inte krävas några ytterligare initiativ, snarast en samordning av pågående aktiviteter. Då det i stort sett är samma personer som deltar i de olika organisationernas arbetsgrupper vållar denna dock knappast några problem, och dubbelarbete bör kunna undvikas. Standardiserade och detaljerade metodanvisningar bör alltså kunna börja komma i bruk under de närmaste åren, och vartefter arbetet fortskrider komma att omfatta ett allt större antal analysmetoder.

I maj 1971 tillsattes inom statens naturvårdsverk en projektgrupp med uppgift att följa verksamheten med tillsyn och kontroll enligt miljöskyddslagen samt att utarbeta förslag till vidareutveckling av system och anvisningar för verksamheten. Gruppens huvudarbetsuppgift är att medverka vid utarbetandet av normalprogram för tillsyn och kontroll av skilda miljöfarliga anläggningar. Anvisningar för driftkontroll av kommunala avloppsreningsverk har funnits sedan 1968 och en ny, omarbetad upplaga utges inom kort.

Frågan om en utvidgad och fördjupad kontroll av miljön, avseende både emissioner, immissioner och miljöfarliga produkter, behandlas inom miljökontrollutredningen. I samband härmed diskuteras också uppbyggnaden av ett ADB-baserat miljövårdens informationssystem (MI). Utan att föregripa utredningens förslag torde kunna sägas att allt talar för en betydande satsning på kontrollsidan. Därvid är det väsentligt att berörda myndigheter tilldelas tillräckliga resurser och i övrigt bereds möjlighet att snabbt och effektivt genomföra sina uppgifter.

Med hänsyn till det anförda anser naturvårdsverket inte ytterligare åtgärder vara påkallade.